

per eam docemur amare meliora, « ne viator tendens ad patriam, stabulum pro domo diligat, » ait S. Augustinus in *Senten.*, sent. 186.

Hinc discant fideles, primo, tribulationes esse signa, non odii, sed amoris Dei. Sunt enim symbola electionis et filiationis divine. Hoc est enim quod ipse ait Zacharias, xiii, 9 : « Uram eos sicut uritur argentum, et probabo eos sicut probatur aurum; » et *Apocal.* cap. iii, 19 : « Quos amo, arguo et castigo; » et Apostolus, *ad Hebr.* xii, 6 : « Quem diligit Deus castigat; flagellat autem omnem filium quem recipit; » et Sap. iii, 6 : « Tanquam aurum in fornace probavit illos, et quasi holocausti hostiam accepit eos. »

Discant secundo, tribulationes non ledere, sed purgare et perficere tribulatos. Hinc *Job* xxiii, 10 : « Probat, inquit, me quasi aurum, quod per ignem transit. » Et David *Psal.* xvi, 3 : « Probasti cor meum, et visitasti nocte; igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas. » Et *Ecclesi.* xxvi, 6 : « Vasa, inquit, figuli probat fornax, et homines justos tentatio tribulationis. »

Vere ergo B. Antiochus, *homil.* 78 : « Sicut cera, ait, nisi recalescat aut premolliatur, non facile in se recipit sigilli impressionem; ita et homo, nisi laborum et multifarie infirmitatis probetur exercitio, nequam sinet insigniri se signaculo

divine gratie. Ob hoc Paulo respondit Dominus: Sufficit tibi gratia mea; virtus enim in infirmitate perficitur. »

Discant tertio, calamitates eos perdere, qui rejiciunt tolerantiam; eos tueri, qui illam amplectuntur. Tribulatio enim patienter tolerata, est porta cœli. Hinc de Christo dicitur *Lucæ* xxiv, 26 : « Oportuit Christum pati, et ita intrare in gloriam suam. » Paulus et Barnabas, *Actor.* xiv, 21 : « Per multas, inquit, tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. » Et contrario prosperitas et felicitas hujus vite, est porta gehennæ. Hac de causa impiis eam dat Deus; piis vero et in virtute robustos per varias cruces exercet, et per acerbas calamitatum angustias ducit ad vitam immortalem; hoc est enim quod ipsi aiunt *Psal.* lxxv, 10 : « Probasti nos, Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. » Et Christus *Matth.* v, 3 : « Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur; » et : « Beati qui persecutionem patientium propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. » Ita Patriarchæ, ita Machabei, ita martyres aliique heroes fidei persecutionibus, carceribus, plagis, equuleis, martyriis, ignibus exerciti, puriores, fortiores et illustriores evaserunt, nomenque suum cœlo et immortalitati consecrarunt.

Tertium, esse portam cœli.

CAPUT TRIGESIMUM QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Dina rapitur et violatur a Sichem. Hinc, vers. 13, filii Jacob cum eo dolosum ineunt fœdus, exigentes ut ipse cum suis circumcidatur, itaque Dinam ducat. Unde, vers. 25, Simeon et Levi Sichinitas ex circumcissione laborantes invadunt et trucidant. Est hæc quarta Jacobi tentatio et cruz.

1. Egressa est autem Dina, filia Liæ, ut videret mulieres regionis illius. 2. Quam cum vidisset Sichem, filius Hemor Hevæi, princeps terræ illius, adamavit eam : et rapuit, et dormivit cum illa, vi opprimens virginem. 3. Et conglutinata est anima ejus cum ea, tristementemque delinivit blanditiis. 4. Et pergens ad Hemor patrem suum : Accipe, inquit, mihi puellam hanc conjugem. 5. Quod cum audisset Jacob, absentibus filiis, et in pastu pecorum occupatis, sinit donec redirent. 6. Egresso autem Hemor, patre Sichem, ut loqueretur ad Jacob, 7. ecce filii ejus veniebant de agro : auditoque quod acciderat, irati sunt valde eo quod fœdam rem operatus esset in Israel, et violata filia Jacob, rem illicitam perpetrasset. 8. Locutus est itaque Hemor ad eos : Sichem filii mei adhæsit anima filie vestre : date eam illi uxorem : 9. et jungamus vicissim connubia : filias vestras tradite nobis, et filias nostras accipite. 10. Et habitate nobiscum ; terra in potestate vestra est, exercete, negotiamini, et possidete eam. 11. Sed et Sichem ad patrem et ad fratres ejus ait : Inveniam gratiam coram vobis, et quaecumque statueritis, dabo : 12. augete dotem, et munera postulate, et libenter tribuam quod petieritis : tantum date mihi puellam hanc uxorem. 13. Responderunt filii Jacob Sichem et patri ejus in dolo, sævientes ob stuprum sororis : 14. Non possumus facere quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircumciso :

quod illicitum et nefarium est apud nos. 15. Sed in hoc valebimus federari, si volueritis esse similes nostri, et circumcidatur in vobis omne masculini sexus ; 16. tunc dabimus et accipiemus mutuo filias vestras, ac nostras ; et habitabimus vobiscum ; erimusque unus populus ; 17. si autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam nostram, et recedemus. 18. Placuit oblatio eorum Hemor, et Sichem filio ejus : 19. nec distulit adolescens quin statim quod pelebatur exleret : amabat enim puellam valde, et ipse erat inclytus in omni domo patris sui. 20. Ingressique portam urbis, locuti sunt ad populum : 21. Viri isti pacifici sunt, et volunt habitare nobiscum : negotientur in terra, et exerceant eam, quæ spatiosa et lata cultoribus indiget, filias eorum accipiemus uxores, et nostras illis dabimus. 22. Unum est, quo differtur tantum bonum : si circumcidamus masculos nostros, ritum gentis imitantes. 23. Et substantia eorum, et pecora, et cuncta quæ possident, nostra erant : tantum in hoc acquiescamus, et habitantes simul, unum efficiemus populum. 24. Assensique sunt omnes, circumcisis cunctis maribus. 25. Et ecce, die tertio, quando gravissimus vulnere dolor est, arreptis, duo filii Jacob, Simeon et Levi fratres Dinæ, gladiis, ingressi sunt urbem confidenter : interfectisque omnibus masculis. 26. Hemor et Sichem pariter necaverunt, tollentes Dinam de domo Sichem sororem suam. 27. Quibus egressis, irruerunt super occisos cæteri filii Jacob, et depopulati sunt urbem in ultionem stupri. 28. Oves eorum, et armenta, et asinos, cunctaque vastantes quæ in domibus et in agris erant ; 29. parvulos quoque eorum et uxores duxerunt captivas. 30. Quibus patris audacter, Jacob dixit ad Simeon et Levi : Turbastis me, et odiosum fecistis me Chanaanais et Pheræzais, habitatoribus terræ hujus. Nos pauci sumus : illi congregati percutient me, et delebor ego, et domus mea. 31. Responderunt : Numquid ut scorto abuti debneret sorore nostra ?

Vers. 1. Femina Jomiamas.

1. EGRESSA EST AUTEM. — Dinæ lapsus occasio fuit hic egressus. Feminarum enim est domi se continere, ibique nendo, texendo, acu pingendo se occupare. Id veteres fecerunt, eaque de causa in nuptiis, cum sponsa ex domo patris ad domum sponsi ritu solemniter deducebatur, mox eam colus compta cum fuso et stamine comitabatur apud Romanos, uti ex Plutarcho et Plinio docet Brissonius *De Ritu nuptiarum*. Porro Plinius, lib. VIII, cap. XLVIII, hujus ritus causam et originem assignat, dum ait : « Lanam cum fuso et stamine Tanaquilis, quæ eadem Cæcilia vocata est, in templo Sangli durasse, auctor est M. Varro, factamque ab ea togam regiam undulatam in sede Fortunæ, qua Servius Tullius usus fuerat, indeque factum est ut nubentes virgines comitaretur colus compta cum fuso et stamine. » Dina, quia otiosa colum sopsuuit, egressa se et Sichinitas perdidit. De mulierum circumcisio dicitur *ad Titum* ii, 5. Recte de Lævinia casta et tetrica, sed vaga cecinit Martialis :

Dum modo Lucræ, moelo se committit Averno, etc.
Incidit in flammam, juvenemque secuta relicto
Coniuge, Penelope venit, abiit Helene.

Idem, proh dolor ! quotidie videmus virgines quæ cum juvenibus ambulatum egrediuntur, egredi Penelopes, regredi Helenes ; egredi virgines, regredi mulieres, imo meretrices. Prudenter ergo S. Martinus : « Mulier, ait, intra mu-

rorum munimenta se contineat, cujus hæc prima virtus et consummatio victoriæ est, non videri, uti refert Sulpitius, *Dialog.* 2.

DINA. — Erat Dina, cum rapta est, circiter quindecim annorum. Id patet ex eo quod Dina pene eodem tempore nata sit quo Joseph, ut patet *Genes.* xxx, 21 et 24. Joseph autem paulo post hæc venditus, erat sedecim annorum, ut patet cap. xxxvii, vers. 2.

Rursus id patet ex eo quod Simeon et Levi erant tum circiter viginti annorum, uti mox dicam : hi autem quinque annos seniores erant Dina et Joseph. Ergo raptus hic Dinæ, et excidium Sichem contigit circiter novem annis post discesum Jacob ex Haran, et adventum in Chanaan, cum Jacob ageret annum ætatis 106, puta uno anno ante mortem Rachelis et natalem Benjamin, de qua cap. seq. vers. 18.

UT VIDERET MULIERES. — Hebraice בנות *banot*, id est filias, puta virgines sibi cœvas regionis illius, quæ tunc magno numero et ornate ad festum solemne convenerant, si credimus Josepho ; fuit hæc curiositas Dinæ, quam luit suo rapto, et tam infami stupro. Nam, ut ait Tertullianus : « Publicatio virginis bonæ, stupri passio est. »

Moraliter hic discant virgines, quam oculos de fugi hominum fugere debeant, ut nec videri, nec videri appetant. Refert Sophronius in *Prælo spir.* cap. clxxxix, de virgine quadam, quæ fugiens

Moraliter de fugi virginum.

et go- amasium, ne eum scandalizaret, secessit in cremum, ibique vixit ad 17 annos; quæ pro hac fuga duplex a Deo privilegium accepit: primo, ut, cum ipsa omnes videret, ipsa tamen a nemine videretur; secundum, quod cum pauca infusa secum tulisset in desertum, et ex iis jugiter comederet, illa tamen non sint imminuta.

Idem cap. IX, mirabile refert exemplum de sanctimoniali, quæ fugiens amasium, cum ab eo per internumtios quæsisset cur eam ita persequeretur, quid in ea maxime adamaret, illeque respondisset oculis ejus se capi: illa mox effossos sibi oculos ei misit, ut iis se exsatiaret. Qua re attontus adolescens, concupiscentiam, in pontentiam et compunctionem vertit, abdicatisque illecebris monasticam viam amplexus est. Vis recentiora? audi.

S. Egidius, unus o primis S. Francisci sociis, in consensu fratrum rogavit eos: Quid vos facitis contra tentationes carnis? Respondit Rufinus: Commendo me Deo et B. Virgini, et supplex me in terram proficio. Juniperus vero ait: Cum sentio tales cogitationes, statim dico: A longe, a longe, quia captum est hospitium. Cui Egidius: Taceam, inquit, sentio; nam optimum est fugere: castitas enim est speculum clarum, quod solo intuitu et halitu offuscatur.

Ex eadem familia F. Rogerius vir sanctus, nullam feminam, ne matrem quidem, eamque vetulam, aspicebat in facie. Rogatus cur? respondit: « Quia quando homo facit quod in se est, Deus vicissim facit quod suum est, hominemque a lapsu præservat; sin homo se periculo exponat, maxime in materia tam lubrica, Deus eum relinquit suis viribus, quibus diu resistere non potest. » Sicut enim ferrum trahit magnes, ita virum sua trahit Agnes.

S. Xaverius dicere solebat feminas majori periculo vel castitatis, vel fame adiri, quam fructu. Hinc illa provida Societatis nostræ strictaque ordinatio ut feminas etiam pietatis causa, nobis visere non liceat, nisi ægras et moribundas, idque non nisi cum socio, qui omnium quæ geruntur testis esse possit.

Denique audi quid meretrix docuerit S. Ephrem: Ex eremo ille in urbem pergebat, ut ex occursu meretrix, quæ fixe eum intuita est; causam roganti Ephrem respondit meretrix: Quid mirum si ego te intuear, cum mulier ex viro facta sit? tu vero in matrem tuam, id est terram ex qua plasmatus es, oculos delige. Plura vide Num. xxv, in fine.

2. PRINCIPS TERRE, — filius principis Hemor.

3. CONCLUTINATA EST ANIMA EIUS, — vehementer et perdidit eam amavit: amantis enim anima magis est ubi amat, quam ubi animat.

7. IN ISRAEL, — contra Israel, patrem Dinæ (1).

(1) Vers. 10. Pro negotiis hebr. est circumite eam, scil. cum gregibus vestris, Nomadum more.

11. AD PATREM (Dinæ, puta ad Jacobum) ET AD FRATRES EJUS, — puta ad Ruben, Simeon, Levi aliosque Dinæ fratres.

12. AUGETE DOTEM, — q. d. Non exigo ut Dina quasi sponsa dotem afferat, sed ipse eam dotabo quantum voletis, idque in compensationem injuriæ illi et vobis a me per raptum illata.

13. IN DOLO, — quia pacem simulant, cum ultionem et eadem Sichimitarum machinantur (2).

21. VIRI ISTI PACIFICI. — Hinc patet Hemor et Sichimitas se circumcidisse, non amore pietatis et religionis Judaicæ, sed spe lucri et connubio rum cum Israelitis.

23. NOSTRA ERUNT, — per mutua connubia et commercia.

25. DIE TERTIO, QUANDO GRAVISSIMUS VULNERUM DOLOR EST. — Infide Josephus dicit Sichimitas dolo oppressos esse a Simeone et Levi, cum conviviis et vino indulgerent.

Secundo, perperam Calvinus negat, die tertio gravissimum esse dolorem vulnerum: contrarium enim docet, non Simeon et Levi, ex quorum mente et sensu hæc dici putat Calvinus, sed ipse Moses, ipsaque S. Scriptura hic: ejus enim hæc sunt verba.

Idem docet Hippocrates, lib. De Fracturis, et ratio est, quia primo die, tantum in ipso vulnere divisio scintillat, quæ vix durat; secundo die ad locum vulneris fluit pituita, qui est humor lenis et placidus; tertio die defluit eodem bilis, quæ acris et calida dolorem ciet: inde sanguine accurrente sequitur inflammatio, febris, etc., quæ spatio 24 horarum vix mitescent. Ita Franciscus Valesius Sacra Philosophia cap. XIII.

SIMEON ET LEVI, — quasi duces cum famulorum turba; cæteri enim fratres huic stragi non interfuerunt, sed post eam factam in spolia irruerunt, ut patet vers. 27. Erat tunc Simeon circiter 21 annorum, Levi 20; ita S. Chrysostomus, Abulensis, Cajetanus et Pererius, et colligitur ex dictis vers. 1.

Quæres an hi filii Jacob, edendo hanc stragem Sichimitarum, peccarint? Aliqui eos excusant, eo quod justo bello et stratagemate injuriam sorori sibi illatam vindicarent. Cum enim essent exteri, habentes quasi rempublicam separatam, nec Hemor et Sicheim, utpote principes populi, ad aliquod superius tribunal protrahere possent, videntur in eos habuisse jus belli, cum nulla alia ratione, quam bello et armis injuriam sibi illatam sarcire possent; in bello autem hoc, cum pauci essent, dolo quasi stratagemate usi sunt, dicilantes: Dolus an virtus, quis in hoste requirit? Sed respondeo eos peccasse, quia contra pacta cum Sichimitis inita, vers. 15, eos invaserunt et trucidarunt.

Fili Zacob Sichimitas occidendo peccarunt varie.

(2) Vers. 15. Pro valebinus faderari, est in hebr. acquiescemus vobis. מנחם ad rad. מנחם referendum. Cf. infra vers. 22, 23; II Reg. xi, 9.

Primo. Peccarunt ergo primo, mendacio doloso et pernicioso, ut patet vers. 13. Secundo, perfidia: jam enim injuriam condonarant, accepta justa satisfactione, fidemque dederant fœderis, imo connubi. Tertio, imprudentia et inobedientia, quod juvenes ira fervidi, rem tam arduam et periculosam aggressi sint, sine consilio et auctoritate patris, cui debebant machinationem hanc omnino displicituram. Hinc peccarunt quoque injustitia belli: bellum enim hoc intulerunt Sichimitis privata auctoritate, non publica; hæc enim erat in Jacob, quasi in capite et principe familie, non autem in hæc duobus ejus filiis. Quarto, sacrilegio: circumcisio enim ad dolum suum et injustam cædem abusi sunt. Quinto, crudelitate, quod die tertio doloribus afflictos et quasi moribundos invaserunt. Sexto, excessu vindicte: nam non solum Sicheim, sed et omnes urbis masculos, in quibus multi erant insontes, necaverunt; pueros et feminas captivarunt; agros omnes et greges prædati sunt, imo et menia urbis diruerunt, uti satis insinuat Genes. XLIX, 6. Septimo, temeritate et impietate, quod patrem suum Jacob totamque ejus familiam, odio, neci et prædæ Chananæorum exposuerunt. Ita S. Thomas, Cajetanus, Pererius, imo Jacob ipse Genes. cap. XLIX, vers. 5, ubi sic ait: « Simeon et Levi vasa iniquitatis bellantia, in consilium eorum non veniat anima mea, quia in furore occiderunt virum, et in voluntate sua suffoderunt murum: maledictus furor eorum, quia pertinax; et indignatio eorum, quia dura. »

Quarto. In hæc duobus ejus filiis. Quarto, sacrilegio: circumcisio enim ad dolum suum et injustam cædem abusi sunt. Quinto, crudelitate, quod die tertio doloribus afflictos et quasi moribundos invaserunt. Sexto, excessu vindicte: nam non solum Sicheim, sed et omnes urbis masculos, in quibus multi erant insontes, necaverunt; pueros et feminas captivarunt; agros omnes et greges prædati sunt, imo et menia urbis diruerunt, uti satis insinuat Genes. XLIX, 6. Septimo, temeritate et impietate, quod patrem suum Jacob totamque ejus familiam, odio, neci et prædæ Chananæorum exposuerunt. Ita S. Thomas, Cajetanus, Pererius, imo Jacob ipse Genes. cap. XLIX, vers. 5, ubi sic ait: « Simeon et Levi vasa iniquitatis bellantia, in consilium eorum non veniat anima mea, quia in furore occiderunt virum, et in voluntate sua suffoderunt murum: maledictus furor eorum, quia pertinax; et indignatio eorum, quia dura. »

Dices: Judith cap. IV, 2, laudare videtur hoc factum et zelum Simeon et Levi; ait enim: « Deus patris mei Simeon, qui dedisti illi gladium in defensionem (græce ἀποκταίνω, id est ultionem) alienigenarum, qui violatores exiterunt in coinquinatione sua, et denudaverunt femur virginis in confusionem, et dedisti mulieres eorum in prædam, et filias illorum in captivitatem, et prædam in divisionem servis tuis, qui zelaverunt zelum tuum. » Respondeo: Judith hic laudat non Simeonis, sed Dei justitiam, qua permisit trucidari impuros Sichimitas, usus ad hoc audacia et robore æque ac scelere et perfidia Simeonis et Levi. Sic enim Deus dicitur dare gladium Chananæis, Turcis et Paganis, cum eorum viribus et armis utitur ad puniendum peccata fidei. Sic Isaiæ cap. X, dicitur: « Virga furoris mei Assur. » Sic Attila dicebat se esse flagellum Dei. Pari ergo modo dedit Deus gladium, id est fortitudinem, Simeoni et Levi ad ultionem raptus Dinæ, sed non tali modo et perfidia peragendam: sic enim ipsi ea abusi sunt: licet enim ipsi id ex zelo fecerint, ut ait Judith, tamen zelus iste fuit contra justitiam, quia contra pacta inita; hæc tamen omnia permisit Deus, et ordinavit ad prænam stupri principis eorum. Dicitur ergo dedisse Simeoni gladium ultionis propter duo: primo, quia dedit illi animos, vires et arma, quibus tamen ipse perfide abusus

est; secundo, quia hanc perfidiam permisit, et ex proposito ordinavit ad vindictam stupri. Rursum, hæc verbis insinuat Judith, populum suo principi in hoc scelere favisse, eumque in raptu et detentione Dinæ juvisse, fovisse, laudasse; ac proinde justo Dei judicio, omnes hæc clade involutos fuisse.

Tertio, nota hic divinam vindictam libidinis et stupri, quam recte sibi suoque facinori, quo Holophernem obrucavit, adaptat Judith. Quarto, ait Judith Deum dedisse omnem prædam Sichimorum servis S. Dinæ, puta Simeoni et Levi, eo quod pudicitiam zelum habuissent, quantum scilicet hic zelus erat zelus pudicitie, non autem quantum indiscretus fuit, injustus, mixtusque cum perfidia aliisque sceleribus. Sic Deus obstrictibus Egyptiorum, per mendacium servanibus parvulos Hebræorum, edificavit domos, non propter mendacium, sed ob pium affectum et beneficium parvulis impensum: in uno enim eodemque opere, aliquid subinde est boni, quod præmiat Deus; et aliquid mali, quod odit et detestatur.

OMNIBUS MASCULIS. — Plerique enim applauserant suo principi raptori, eumque in raptu juvenant. Nota quod stuprum et raptus fere nunquam sine ingenti periculo aut bello parata sunt. Testatur hoc exicidium Troje, ob raptum Helenam. Testatur hoc strages Amnon perpetrata a fratre Absalone, ob vitium Thamar. Testatur hoc strages totius tribus Benjamin, ob corruptam uxorem Levitæ, Judic. cap. XX. Testatur denique idipsum nostri hi Sichimitæ. Quocirca sapienter monet parentes et præceptores, eis que dat prudens consilium S. Chrysostomus, hom. 59: « Refrænemus, ait, puerorum nostrorum impetus, et curremus eorum castitatem, etc.; scientes fornacis incendium, priusquam in luxuria implicentur, studeamus eos juxta legem Dei nuptiis copulare. » Et sub finem: « Ideo oro ut præbeatur manus pueris nostris, ut ne etiam per his quæ illi peccarunt, penas sustineamus instar Heli. » I Reg. IV.

20. TOLLENTES DINAM. — Rupertus ex Philone tradit Dinam postea nupsisse, fuisseque uxorem Job, de qua Job I. Job enim natus est paulo post Dinam, ut patet cap. sequenti, vers. 36. Verum hoc parum est probabile; nec tale quid in Philone aliisque antiquis reperitur. Tropologicè Philo De Migratione Abraham: Dina est anima curiosa, quæ a bruta natura rapitur ad sensualia, quæ periculosa sunt; unde violatur, et mentis puritatem amittit, fitque carnalis et asinina: Sicheim enim stuprator Levi est Hemor, id est asini; sed eum trucidant Levi et Simeon, id est prudentia et fortitudo spiritus, atque ita animæ suam integritatem restitunt.

29. UXORES DUXERUNT CAPTIVAS. — Cum Jacob eadem hanc, utpote perfidiam et temerariam impet, vers. 30, non dubium est quin ipse illico

Dens impis ut justorum flagellis utitur. Attila flagellum Dei se dicebat.

Explicentur verba Judith. II.

est; secundo, quia hanc perfidiam permisit, et ex proposito ordinavit ad vindictam stupri. Rursum, hæc verbis insinuat Judith, populum suo principi in hoc scelere favisse, eumque in raptu et detentione Dinæ juvisse, fovisse, laudasse; ac proinde justo Dei judicio, omnes hæc clade involutos fuisse.

Tertio, nota hic divinam vindictam libidinis et stupri, quam recte sibi suoque facinori, quo Holophernem obrucavit, adaptat Judith. Quarto, ait Judith Deum dedisse omnem prædam Sichimorum servis S. Dinæ, puta Simeoni et Levi, eo quod pudicitiam zelum habuissent, quantum scilicet hic zelus erat zelus pudicitie, non autem quantum indiscretus fuit, injustus, mixtusque cum perfidia aliisque sceleribus. Sic Deus obstrictibus Egyptiorum, per mendacium servanibus parvulos Hebræorum, edificavit domos, non propter mendacium, sed ob pium affectum et beneficium parvulis impensum: in uno enim eodemque opere, aliquid subinde est boni, quod præmiat Deus; et aliquid mali, quod odit et detestatur.

OMNIBUS MASCULIS. — Plerique enim applauserant suo principi raptori, eumque in raptu juvenant. Nota quod stuprum et raptus fere nunquam sine ingenti periculo aut bello parata sunt. Testatur hoc exicidium Troje, ob raptum Helenam. Testatur hoc strages Amnon perpetrata a fratre Absalone, ob vitium Thamar. Testatur hoc strages totius tribus Benjamin, ob corruptam uxorem Levitæ, Judic. cap. XX. Testatur denique idipsum nostri hi Sichimitæ. Quocirca sapienter monet parentes et præceptores, eis que dat prudens consilium S. Chrysostomus, hom. 59: « Refrænemus, ait, puerorum nostrorum impetus, et curremus eorum castitatem, etc.; scientes fornacis incendium, priusquam in luxuria implicentur, studeamus eos juxta legem Dei nuptiis copulare. » Et sub finem: « Ideo oro ut præbeatur manus pueris nostris, ut ne etiam per his quæ illi peccarunt, penas sustineamus instar Heli. » I Reg. IV.

20. TOLLENTES DINAM. — Rupertus ex Philone tradit Dinam postea nupsisse, fuisseque uxorem Job, de qua Job I. Job enim natus est paulo post Dinam, ut patet cap. sequenti, vers. 36. Verum hoc parum est probabile; nec tale quid in Philone aliisque antiquis reperitur.

Tropologicè Philo De Migratione Abraham: Dina est anima curiosa, quæ a bruta natura rapitur ad sensualia, quæ periculosa sunt; unde violatur, et mentis puritatem amittit, fitque carnalis et asinina: Sicheim enim stuprator Levi est Hemor, id est asini; sed eum trucidant Levi et Simeon, id est prudentia et fortitudo spiritus, atque ita animæ suam integritatem restitunt.

29. UXORES DUXERUNT CAPTIVAS. — Cum Jacob eadem hanc, utpote perfidiam et temerariam impet, vers. 30, non dubium est quin ipse illico

Tertio. Gravisissima libidinis et stupri vindicta.

Stupri vindicta.

Vers. 24.

Dina tropologicè est anima curiosa.

Vers. 29.

iusserit captivos omnes remitti, et bona direpta quae supererant, restituit.

Vers. 36. 30. **TURBASTIS ME.** — Turbastis meam mentem metu et angore, quia anxium et pavidum me fecistis: valde enim metuo ne Chanaanai pro vindicta suorum Sichimitarum in me et vos insurgant. **Secundo**, turbastis meam famam, quia eam tam infami caede maculastis, et quia me odiosum (hebraice fatentem) fecistis Chanaanais. **Tertio**, turbastis quietem familiae meae, quia eam periculo necis et spoliationis reciprocae exposuistis, apud vicinos circumquaque Palestinos (1).

Perfidia
Deo
vindicatur.
Exempla

Nota: Perfidia uti et perjurium, maxime turbat convictum et societatem hominum, ideoque tam Deus, quam homines eam solent persequi et ulcisci. Ita Sedecias violans foedus cum Nabuchodonosore initum, ab eo captus, regno spoliatus et excoecatus est. Ita Saul affligens Gabaonitas contra fidem eis datam, famis communis et suorum excidii causa exiit, II *Regum*. xxi.

Agathocles, tyrannus Syracusanus, datum hostibus iuramentum transgressus est, occisique captivis, ridens ad amicos dixit: « Cœnati iuramenti religionem evomamus; » sed dire hanc perfidiam luit.

Tissaphernes, Persarum dux, foedus cum Agesilao metu initum violavit, eique bellum denuntiavit; quod libenter arripuit Agesilao, legatisque dixit, se magnam habere gratiam Tissapherni, quod perjurio suo et deos et homines sibi infensos reddidisset, adversæ vero parti propitios, teste Plutarcho in *Lacon*.

Alexander Magnus Indos quosdam sibi infestos, contra fidem datam in itinere oppressit: hinc labeis ei adhesit, brevisque et tristis exitus, uti omnes sciunt: testis est Plutarchus in *Alexandro*.

Carthaginensis senatus Saguntum contra foedus, quod Hasdrubal cum Romanis iecerat, exeisum ab Annibale non tantum probavit, sed et in Romana curia defendit. Verum hoc cavillum et hæc perfidia, Carthaginis excidio vindicata fuit.

(1) Ducta ab aquis metaphora. Quum essem jam hac in regione tranquillus, meas omnes res atque animum turbastis.

Theodatus, Gothorum rex, bello undique pressus, ad Justinianum Imperatorem misit legatos, pacem petens, eique totum Gallorum et Italorum imperium obtulit: postea vero ex interitu Mundi ducis Justiniani animatus, fidem sefellit, arma movit; sed in iis ocnubuit, atque a suis interfecus est anno regni tertio. Ita Procopius et Blondus.

Aistulphus, Longobardorum rex, quia contra datam fidem Gregorio III Pontifici arma inferebat, Pontifex pacis formulam de vexillo crucis suspensam, exercitui præferri curavit, cunctis Deum contra perfidum hominem invocantibus: unde a Pipino subactus Aistulphus, misere tandem periit.

Carolus Burgundus, audax et invictus, in Lotharingia 200 Helvetios fide circumventos suspensio necavit, mox alios 300 Gransei occidit anno Domini 1476; sed tertio post die Helvetii Carolum aggressi in fugam verterunt, ac tandem sequenti anno eum prorsus ceciderunt et trucidarunt.

Quocirca recte Valerius Maximus, lib. IX, cap. vi: « Perfidia, ait, tantum incommodi humano generi affert, quantum salutis bona fides præstat. Habeat igitur non minus reprehensionis, quam illa laudis consequitur. » Subdit exemplum de Tatio Sabino: « Romulo, ait, regnante, Sp. Tarpeius arci præerat: cuius filiam virginem aquam sacris petitum extra mœnia egressam, Tatius, ut Sabinos in arcem secum recipere, corrupit, mercedis nomine pactus, quæ in sinistris manibus gerebant. Erant autem his armilla et annuli magno ex pondere auri. Loco positum agmen puellam præmunitam armis obrutam necavit, perinde quasi promissum, quod ea quæ levis gestaverant, solvit. Absit reprehensio; quia impia proditio celeri pena vindicata est. » Et Tacitus, lib. I *Annal.*: « Proditores, ait, etiam iis quos anteponuunt, inveniunt: » amant enim ipsi rem, non reum. Præclare Augustus apud Plutarchum in *Apophtheg.*: « Ego, ait, proditionem amo, proditores non approbo. » Acutius vero Philippus Macedo apud Stobæum, *serm.* 32, dixit, « amare se proditores, non proditores. »

CAPUT TRIGESIMUM QUINTUM

SYNOPSIS CAPITIS.

Jacob familiam suam idolis expurgat, aram Deo ædificat, rursum a Deo vocatur Israel. **Secundo**, vers. 16, Rachel in partu Benoni, quem pater vocat Benjamin, moritur. **Tertio**, vers. 27, moritur Isaac.

1. Interea locutus est Deus ad Jacob: Surge, et ascende Bethel, et habitabis ibi, facies altare Deo, qui apparuit tibi quando fugiebas Esau fratrem tuum. 2. Jacob vero convocata omni domo sua, ait: Abjicite deos alienos qui in medio vestri sunt, et mundamini, ac

mutate vestimenta vestra. 3. Surgite, et ascendamus in Bethel, ut faciamus ibi altare Deo, qui exaudivit me in die tribulationis meae, et sociis suis itineris mei. 4. Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebant, et in aures quæ erant in auribus eorum: at ille infodit ea subter terebinthum, quæ est post urbem Sichem. 5. Cumque profecti essent, terror Dei invasit omnes per circuitum civitates, et non sunt ausi persequi recedentes. 6. Venit igitur Jacob Luzam, quæ est in terra Chanaan, cognomento Bethel: ipse et omnis populus cum eo. 7. Edificavitque ibi altare, et appellavit nomen loci illius, Domus Dei: ibi enim apparuit ei Deus cum fugeret fratrem suum. 8. Eodem tempore mortua est Debora, nutrix Rebecæ, et sepulta est ad radices Bethel subter quereum: vocatumque est nomen loci illius, Quereus fletus. 9. Apparuit autem iterum Deus Jacob postquam reversus est de Mesopotamia Syriae, benedixitque ei, 10. dicens: Non vocaberis ultra Jacob, sed Israel erit nomen tuum. Et appellavit eum Israel, 11. dixitque ei: Ego Deus omnipotens, cresce, et multiplicare: gentes et populi nationum ex te erunt, reges de lumbis tuis egredientur. 12. Terramque quam dedi Abraham et Isaac, dabo tibi et semini tuo post te. 13. Et recessit ab eo. 14. Ille vero erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei Deus: libans super eum libamina, et effundens oleum: 15. vocansque nomen loci illius, Bethel. 16. Egressus autem inde, venit verno tempore ad terram quæ dicit Ephratam: in qua cum parturiret Rachel, 17. ob difficultatem partus periclitari cœpit. Dixitque ei obstetrix: Noli timere, quia et hunc habebis filium. 18. Egrediente autem anima præ dolore, et imminente jam morte, vocavit nomen filii sui Benoni, id est, filius doloris mei; pater vero appellavit eum Benjamin, id est, filius dextræ. 19. Mortua est ergo Rachel, et sepulta est in via quæ ducit Ephratam, hæc est Bethlehem. 20. Erexitque Jacob titulum super sepulcrum ejus: Hic est titulus monumenti Rachel, usque in præsentem diem. 21. Egressus inde, fixit tabernaculum trans Turrem gregis. 22. Cumque habitaret in illa regione, abiit Ruben, et dormivit cum Bala, concubina patris sui: quod illum minime latuit. Erant autem filii Jacob duodecim. 23. Filii Lia: primogenitus Ruben, et Simeon, et Levi, et Judas, et Issachar, et Zabulon. 24. Filii Rachel: Joseph et Benjamin. 25. Filii Balæ, ancillæ Rachelis: Dan et Nephthali. 26. Filii Zephæ, ancillæ Lia: Gad et Aser. Hi sunt filii Jacob, qui nati sunt ei in Mesopotamia Syriae. 27. Venit etiam ad Isaac patrem suum in Mambre, civitatem Arbee: hæc est Hebron, in qua peregrinatus est Abraham et Isaac. 28. Et completi sunt dies Isaac centum octoginta annorum. 29. Consumptusque ætate mortuus est, et appositus est populo suo senex et plenus dierum: et sepelierunt eum Esau et Jacob filii sui.

1. **1. INTEREA.** — Cum moestus Jacob et anxius timet et expectat Chananæorum incursum, ob eandem Sichimitarum, thox Deus hunc illi metum admittit, eumque solatur et corroborat. Ita S. Chrysostomus.

FACIES ALTARE. — ex lapide quem unxisti, et erexisti in titulum, cap. XXVIII, vers. 18.

2. ABJICITE DEOS ALIENOS. — Nulli proprie sunt dii alieni: solus enim Deus fidelium, est vere Deus; dicuntur tamen dii alieni, alii scilicet a Deo vero; vel potius, ut Hebræi habent, **עֲלֵהי נֶחֱר** *elohé nechar*, id est dii alienorum, quos scilicet colunt alienigenæ, puta Gentes idololatras et paganas.

Hinc patet in familia Jacob fuisse idola et idololatras. Et quid mirum? habitabat enim in domo Laban idololatras per 20 annos, inde uxores et

familios abduxerat, unde et Rachel fugiens furata est idola patris sui, cap. xxxi, vers. 19; forte etiam ex recenti præda Sichimitarum, idola eorum famuli Jacob abstulerant, ut vult Procopius. Jam per novennium a discessu ex Haran, Jacob habitabat, vel potius peregrinatus erat in Chanaan, nec otium et commoditatem habuerat familiam suam ab idolis et idololatria expurgandi: hanc nunc captus ex metu Chananæorum, quo omnes perculsi erant, ob stragem editam in Sichimis: metus enim docet homines Deum agnoscere et ad eum confugere. Discant hic a Jacob præses et conclamationes in publica clade, calami: et de metu captare occasionem per piæ leges et exhortationes Republicæ et populum a vitis suis expurgandi, ut ita metu hoc et calamitate a Deo liberentur.

Metus ad Deum adducit.

MUNDAMINI, AC MUTATE VESTIMENTA. — pro vestibus. Induite saecum, sive cilicium in signum penitentiae. *Secundo* et melius, *q. d.* Pro vestibus communibus et sordidis, mundas et festivas induite, ut iis animi munditiam et novitatem profiteamini, vosque comparetis et excitetis ad instans sacrificium et festum, ut ad illud mundo et decenti habitu accedatis: uti jam faciunt fideles in Dominicis et festis. Hoc enim significat *mundamini*. Fuit ergo haec munda et nova vestis symbolum penitentiae, respicientiae et religionis, quo protestabantur se abjectis idolis, unum Deum velle colere, et novam piamque in unius Dei cultu inchoare vitam. Sic *Exodi* xix, 10, jubet Deus, ut Hebraei in pentecoste accepturi legem in Sina vestem communem in mundam et festivam commutent.

Tropologiam vidē apud Rupertum et S. Chrysostomum, *homil.* 39, ubi docet exemplo Jacob, parentes potius laborare debere ut filios pie educant, quam ut eis opes congregent. Quare « enim, ait, et tibi ipsi haec onera spinarum congregas, et filius tuus materiam malitiae te relinquere non sentis? necsis quod Dominus majorem curam pueri tui gerat? an necsis quod juvenis per se ad ruinam proclivis est, quando autem et opum affluentiam acceperit, multo magis ad malum proruit? Sicut ignis cum fomitem invenit, validioribus flammis exurgit, ita et quando in juvenem materia pecuniarum incidit, tantam accendit fornacem, ut animam juvenis totam flagrare faciat incontinentia et intemperantia. »

Vers. 3. 3. SOCHUS FIT ITINERIS MERI, — duxque comesque viae: dux in itin in Haran, redux in reditu in Chanaan.

Vers. 4. 4. INAURES, — quibus idola, instar hominum, in auribus ornabantur. Unde *secundo*, Augustinus vocat eas phylacteria deorum. Idem docet S. Chrysostomus, *hom. 38 in Gen.*, Lyranus et utraque Glossa. Paulo aliter Gaspar Sanchez in *Isaie* cap. XLV, num. 20; censet enim has inanes fuisse non idolorum, sed famulorum auribus appensas, sed habuisse insculptas effigies vel signa idolorum, quae ante coluerant, adeoque a Jacob cum idolis fuisse defossas. Sic enim Gentiles in annulis, armillis, gemmis aut laminis et collo pendentibus deorum suorum imagines gestabant, unde hoc postea refuit Pythagoras, uti et Clemens Alexandrinus, lib. III *Pedagog.* cap. XI. Sic *Osee* cap. II, ait: « Auferat adulteria sua de medio uberum suorum, » quia inter ubera, et supra cor laminam gestabat, aut bullam, in qua adulteria, id est idola, caelata erant. E contrario sponsa jubet sponsus, *Cant.* VIII: « Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum, » scilicet ut sponsa cor et brachium sponsi sui imagine consignet, caelata nimirum in tabula cordis, aut in brachiorum armillis. Hinc Judei pii Dei legem et professionis suae insignia in annulis, bullis et torquibus circumferebant, juxta

Mutatio vestium agnoscitur in novatis annis.

illud *Proverb.* VII: « Liga ea in digitis tuis, scribe ea in tabulis cordis tui (1). »

INODIT. — Prius contracta, vel liquefacta, prout fecit Moses, *Exodi* XXXII, 20, et Ezechias IV *Reg.* XVIII, 4. Potuisset Jacob materiam, puta aurum, argentum, aes in usum alium, etiam sacrum (licet id neget Abulensis) convertere; sed noluit, ne quod superesset vestigium idololatriae, utque suis ejus execrationem regeneraret, discerentque omnes idola abominari, quasi anathemata.

SCUTER TEREBINTHUM. — Hebraeam *אֵלֶּךָ* *ela*, et quercum et terebinthum significat. Andreas Masius in *Josue* cap. ult., vers. 26, putat hanc esse *ela*, id est quercum, vel terebinthum *More*, id est illustrem, in qua Abraham primo aram Deo erexit, *Genes.* XII, 6, et juxta quam Abimelech consecratus est rex, *Judic.* cap. IX, 6; ideoque sub ea, quasi sacra a tempore patrum et avorum, Jacobum idola suorum defodisse. Fuit ergo haec *ela* Sicheim,

Religione patrum multos servata per annos,

quin et sacrata. Nam et Josue juxta eam foedus inter Deum et populum sanxit, *Josue* cap. ult., vers. 26.

5. TERROR DEI INVASIT OMNES. — Immisit Deus hunc sacrum, et quasi panicum terrorem in Chanaanos, ne ex Sicheim abeuntem, et quasi fugientem Jacobum auderent invadere, et ulcisci stragem Sichimorum. Vide, ait S. Chrysostomus, quid mereatur timor Isaac et Jacob, quo ipse timuit Deum, scilicet ut vicissim Deus faciat eum omnibus terribilem. « Nam quando Deus nobis bene voluerit, e medio tolluntur terribilia omnia. Sicut enim justo fiduciam dedit, ita illis dedit metum, » ut licet multi et conglobati, paucos tamen et invalidos aggredi non sint ausi. Idem Dei praesidium saepe experientur viri pii in itineribus, dum in latrones vel praedones incidunt.

6. OMNIS CUM POPULUS, — ampla et populosa ejus familia.

7. APPELLAVIT NOMEN LOCI ILLIUS, DOMUS DEI. — Vers. 7. Locus hic prius a Jacobo vocatus est Bethel, cap. XXVIII, vers. 29; hic ergo loco nomen a se inditum iterat et confirmat, simulque illud altari ibidem recens a se edificato communicat. Altare ergo vocavit, eique Hebraeorum nomen, quasi titulum inscripsit, *el Bethel*, id est Deus fortis Bethel, hoc est altare dicatum Deo Bethel, sive Deo, qui in Bethel, quasi in domo sua, habitat, quique

(1) « Duplex, inquit Clericus, fuit inaurium genus, quorum alterum ornamentum causa a mulieribus potissimum gestabatur, de quo hic sermo non est; alterum quod sacrum habebatur, et amuleti instar, ad malum quodpiam averruncandum, etiam a viris solebat geri. Fortasse *Talismanorum* ritu sub certo sidere figuris quibusdam erant sculptae, quibus eam vim inesse idololatriae existimabant. Eam superstitionem Augustini adhuc avaro inter Christianos quosdam Afros vigens, ex ejus *Epist.* CCXLV patet. »

mihī ibi quasi fortissimus apparuit, suaque fortitudine me contra Esau, Sichimitas, omnesque hostes et terrores corroboravit. Vide dicta cap. XXVIII, vers. 19.

Vers. 8. 8. DEBORA. — Fuit haec nutrix Rebecca, matris Jacobi, quae cum ea ex Haran venit in Chanaan ad Isaacum. Tradunt Hebraei hanc Deborah a Rebecca remissam esse in Haran, ut inde revocaret Jacobum, ac in itinere, dum cum Jacobo redit, mortuum esse, ut hic dicitur.

AD RADICES BETHEL. — Bethel ergo in monte erat sita (1).

QUERCUS FLETUS, — quia Jacob cum suis ibi plangit mortem Deborah.

Vers. 9. 9. APPARUIT AUTEM ITERUM DEUS JACOB. — Paulo ante apparuerat ei, jubens eum peregrine in Bethel, nunc cum in Bethel pervenit, ibi eidem rursum apparet. Ita Septuaginta. « Haec est tertia apparitio, inquit Hugo Cardinalis, quo Dominus apparuit Jacob. Primo enim apparuit fugienti Esau, in iunx scale. Secundo, redeunti de Mesopotamia in lucta. Tercio, hic in Bethel. In quo significat triplex apparitio Christi. Apparet enim dormientibus in contemplatione; apparet et fluctantibus in tribulatione; apparet tandem viventibus in aeterna benedictione. De prima dicit S. Bernardus: Christus videri vult, non videre; quasi strenuus dux, devoti militis vult vultum sustolli in sua vulnera: sua non sentiat, dum illius inlucubrit vulnera Christi miles. Hoc est videre Christum in iunx scale, unde dicit Apostolus, *Hebr.* cap. XII: Aspicientes in auctorem fidei, et consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta. De secunda dicit idem S. Bernardus: Sustinuit te dilectus; sustine tu dilectum. Non illum videre peccata tua, te quoque illius flagella non superent, et obtinebis benedictionem. De tertia dicitur I *Cor.* XIII: Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem; et *Psal.* XVI: Satiabor cum apparuerit gloria tua. »

BENEDIXITQUE EI, — vocando eum Israel, nova promissa, novos animos, novum robur, nova gratiae dona ei indendo.

Vers. 10. 10. NON VOCABERIS ULTRA JACOB, SED ISRAEL. — Queres, cur hic nomen Israel iterato inditur Jacobo? Respondet Cajetanus nomen Israel hic iterari alio sensu, ob novum beneficium Jacobo hic

(1) Pro *subter quercum*, hebr. est, sub terebintho illa, scilicet nota aut celebri, quod praepositum demonstrativum indicat. Quod iustorum nutritio persolutus honos hic commemoratur, ne cui historia gravitate minus dignum videatur, cogitandum, 2, nutritio in veteri vita ut educandis pueris praecipuum operam, ita magnam fuisse reverentiam, ut parentali pietate coleretur. Res imprimis in Graecorum tragicis olvia. Hinc in ipso lib. VII *Aeneidos* initio haec legitur:

Tu quoque litteribus nostris, *Esau* nutrix,
Aeternam moriens famam, Cajeta, delisti;
Et nunc servat honos sedem tuas, ossaque nomen
Hesperia in unguis, si qua est ea gloria, signat.

promissum, scilicet quod posteris sui futuri essent Israel, id est principes cum Deo, uti vertit Aquila, Symmachus et Theodotio, puta habent et retinerent suum regnum et imperium, quoad ipsi manerent Israel, id est, quoad ipsorum dominaretur Deus, *q. d.* Vocaberis Israel, id est, dominabitur Deus: promitto enim tibi tuisque posteris, quod, quoad in eorum cordibus per veram fidem, religionem et pietatem me dominari sinent, tamdiu erunt Israel, id est, principes cum Deo, quia a Deo obtinebunt suum dominatum, principatum et regnum; quando autem abjicient a se dominum Dei, nolentque Deo subesse, tunc pariter perdent quoque suum principatum et regnum terrenum.

Verum ex ipsis verbis liquet nomen Israel non alio, sed eodem sensu hic indi Jacobo, quo et inditum est cap. XXIII, vers. 28, et ita passim docent interpretes; et licet aliqui putent ibi hoc nomen tantum promitti, hic vero reipsa indi Jacobo: tamen verius est illud ibi indi, hic vero repeti et confirmari ob novam rationem et causam.

Dico ergo, sicuti cap. XXXII, Jacob anxius propter Esau, ita hic anxius propter Sichimitas et Chanaanos, ne stragem suorum ulciscerent, seque invaderent, confortatur a Deo, ne timeat, fitque et dicitur Israel, id est Deo, et per Deum Esau, Sichimitas omnibusque suis hostibus dominans. Rursum dicitur Israel, quasi futurus totius terrae, *Secundo*, potest prior expositio Cajetani. « Unde quod ait: « Non ultra vocaberis Jacob, » sensus est, *q. d.* Deinceps non eris tantum Jacob, id est supplantans Esau, sed Israel, id est Deo, et per Deum omnibus dominans et prevalens, ut potius vocandus sis Israel, quam Jacob.

Pari modo ob novam hanc secundam visionem et apparitionem Dei, secundo idem nomen loco imponit Jacob, eumque vocat Bethel, id est domus Dei. Unde « credit Abulensis eum ex fortitudine et victoriis duo illa nomina sortitum, Jacob et Israel, luctator scilicet, ac videns Deum: nam velut aliter Hercules luctatus est cum piramis laboribus, cum fratribus, cum ingratitude Laban: rursum cum timore fratris, cum angelo tota nocte, cum seditionibus liberorum apud Sichimitas, cum nece Joseph illata, ut putavit, a fera pessima, cum famis acerbitate, cum dolore ob Benjamin ductum pro alimonia, ut omittam alia. Verus plane Jacob, verus luctator; sed nihilominus Israel verus, verus Deum videns: nam septies Deum, sive angulum vidit. *Primo*, cum apparuit ei in scale, *Genes.* XXVIII. *Secundo*, in Mesopotamia, cum demonstravit futuram pecorum, *Genes.* XXX. *Tercio*, cum jussit eum Deus abire e Mesopotamia, *Genes.* cap. XXXI. *Quarto*, cum castra angelorum vidit ad sui defensionem parata, *Genes.* XXXII. *Quinto*, cum sub specie viri luctantem ex-

men Is-
rael?
Esay
Cajetani

Rejedi-
tur.

Resp.
vera.
Prima
Causa.

Secunda.

Vers. 10.
Ger hic
Jacob se-
cundo in-
ditur no-

Altare
inscriptum
Deo
facti Be-
thel.

pertus est. Sexto, cum post eadem Sichimitarum jussit eum Deum abire Bethel, et ibi sacrificare, Genes. xxxv. Septimo, cum iterum imposuit illi nomen Israel, Genes. xxxv. Fuerunt autem hujusmodi visiones cum specialibus gratiæ favoribus conjuncte, quibus Deus laborum intermixtas amaritudines egregie temperabat: adeoque factum est, ut idem homo Jacob simul, et Israel, quasi quædam lutarum visionumque Dei statera fuerit, » ait Fernand., Visione 2.

Tertio, Tropologic.

Tertio, S. Thomas, Lyranus et Abulensis: Jacob, inquit, hic vocatur Israel: quia Deus hic evexit Jacobum, ut qui hucusque Jacob, id est supplantator, vitam activam et luctantem egerat, contra hostes et vitia dimicando, nunc contemplativam agat, sitque Israel, id est videns Deum, vel regnans cum Deo, vel fortis cum Deo, ita ut eum a Deo, Deique contemplatione nulla res abstrahere possit, fatque ex ea insuperabilis, et omnium hostium visibilibus et invisibilibus victor. Hic sensus verus est et pius, sed tropologicus.

Quarto, Anagogico.

Quarto, S. Augustinus, Quest. CXIV: Jacob, inquit, id est supplantator, significat certamina et labores presentis vite: Israel vero, id est videns Deum, significat præmium futuræ beatitudinis et visionis Dei. Sed et hoc pariter symbolicum et anagogicum est.

Vers. 11.

11. EGO DEUS OMNIPOTENS, — qui quod promitto, præstare possum, et præsto: hebraice est *Saddai*, de quo dixi cap. xvii, vers. 1, q. d. Tibi, o Jacob, me exhibeo ut Saddai, id est ferens mammam, ut ex ea sugas incrementum et multiplicationem: cresce ergo, et multiplicare. Repetit hic Deus promissiones, quas cap. xxviii, xxxi et xxxii audivimus, ne propter stragem Sichimorum a filiis perpetratam, Jacob putet eas revocasse Deum, maxime tres, de quibus dubitari poterat. Nam primo, gravabat Jacob, quod ipse cum suis pauci essent, et tamen tam multos haberet adversarios; contra hoc audit: « Cresce et multiplicare: gentes et popullationum ex te erunt. » Secundo, gravabat eum, quod eum finitimis odiosum fecerant filii; contra hoc ei dicitur: « Reges e lumbis tuis egredientur: » non ergo eris odiosus, nec despectus. Tertio, timebat ne finitimi congregati ipsum e terra pellerent; contra hoc audit: « Terram (hanc) dabo tibi. » Vere ergo dicere potuit Jacob: « Secundum multitudinem dolorum meorum, consolationes tue lætificaverunt animam meam. » Vide ergo quod iustis omnia subjiciuntur, ut et ipsi subjiciantur Deo.

GENTES ET POPULI NATIONUM EX TE ERUNT. — Duodecim enim tribus ex te proseminandæ ita crescent, ut multis gentibus et populis æquantur.

Vers. 12.

12. TIBI ET SEMINI TUO. — Et est exegeticum, significatque id est: non enim Jacobo, sed semini, id est posteris ejus, tradidit Deus Chananeam sub Iosue.

Vers. 14.

14. EREXIT TITULUM, — qui simul esset titulus, italus id est, monumentum hujus apparitionis et pro-

misionis divinæ, et simul esset altare: unde suscipitur et ibi sacrificare, ut sit effundit in honorem Dei libamina, puta vini aliquot mensuras (1).

EFFUNDENS OLEUM, — ad consecrationem altaris. Vide dicta cap. xxviii, vers. 18.

16. VENO TEMPORE. — Hebr. est *כברת* *kibrat*, quod R. Menachem accepit per metathesin, ut sit idem quod *he rob*, id est quasi multum, q. d. Cum multum magnamque superesset iter Ephratam usque.

Secundo, R. Salomov *ul kibrat* esse nomen mensuræ, significareque milliari, vel leucam, q. d. Cum leuca superesset Ephratam usque.

Tertio, optime Noster *kibrat* deducit *כרר* *bara*, id est cibare, vel frumentum proferre (hinc enim *כר bar* vocatur far, sive frumentum), et *eph* servili, quod *secundum* quo terra cibum et segetes effert et profert, quod S. Hieronymus aliquando tempus viridationis, aliquando verum, aliquando electionis vocat, derivando *kibrat*, non a *bara*, sed a *כר* *bar*, quod eligere significat.

Notat Moses, in morte Rachelis fuisse verum tempus, ut innot propter auram veris tepidiorum, non lionise Jacobo cadaver Rachelis, ne putresceret, Hebronem perferre, ut ibidem in sepulcro Abraham et Saræ sepeliretur.

Tradunt Hebraei Rachelæ mortuam esse anno ætatis 36; sed quia Rachel nubilis erat, cum primo Jacob ad eam venit ad puteum in Haran, Jacob autem in Haran mansit 20 annis, et post reditum ex Haran, decennio cum ea huc usque habitavit in Chanaan: hinc patet Rachelæ in morte fere quinquagenariam fuisse.

18. BENJAMIN. — Rachel moriens filium vocavit *Benoni*, id est filium doloris; sed pater Jacob vocavit eum *Benjamin*, idque post mortem matris, ut ostenderet se æquo animo illam ferre, utque hunc filium et fratres ad idem excitaret, hac spe et nomine, quod futurus esset Benjamin, id est filius dextere, hoc est felix ac validus, licet in senectute patris esset genitus: dextera enim symbololum est roboris et felicitatis. Sic Hebraei mulierem vel virum dextera aut virtutis, vocant eum, qui strenuus est, acer et fortis.

Veterum opinio fuit, felices fore proles, quæ matre enecta in lucem prodissent, et talis fuit Scipio Africanus, et Julius Cæsar, Cæsarum primum, quem a cæso matris utero (licet alii a cæsarie, alii altunde) Cæsarem nuncupatum voluit: talis fuit et Benjamin.

Quam validi fuerint posterii Benjamin, patet ex bello, quod ipsi soli contra cæteras omnes tribus gesserunt, *Judæ*, xx, 46.

(1) Jacobus idem hoc loco fecit, quod ante viginti annos, cum e terra Chanaan discederet. Nam statua, quam tunc a fratre fugiens exegerat, nunc ponit aut injuria temporum, aut etiam incollarum, magis ex parte disjecta esse, aut tota, ut nulla ejus vestigia remanserit, ideoque renovanda fuerit. Ita multi.

Secundo, Benjamin id patri charissimus.

Secundo, vocatus est Benjamin, id est filius dextere, quia fuit patri charissimus: parentes enim maxime diligunt minimos, quos ultimo loco et in senectute sua genuerunt, eosque inter genna, vel ad faxteram suam collocant.

Benjamin sedecim annis junior Josepho.

Natus est Benjamin anno Jacobi 107; fuit ergo Josepho junior sedecim annis: hic enim natus est anno Jacobi 91, ac consequenter eodem anno quo natus est Benjamin, venditus est Joseph, puta anno ætatis suæ 16, de quo rursus vers. 28.

S. Paulus est Benjamin.

Allegorice, Rachel est Synagoga, Benjamin est Christus et Apostoli, ac præsertim S. Paulus ex Benjamin prognatus; inquit Cyrillus: huic enim Christiano et Apostolo effecto invidit et indoluit mater Synagoga: sed Pater cælestis fecit eum Benjamin, ut scilicet omnes hostes fortissime sibi subigeret, utque moriens sederet a dextris ejus in caelis. Ita Rupertus.

Vers. 19.

19. VIA QUE DUCIT (a Jerusalem metropoli) EPHRATAM, HEC EST BETHLEHEM. — Hæc urbs primo dicta est Ephrata, ab Ephrata uxore Caleb, I Paral. ii, 24, quam Hebraei putant fuisse Mariam sororem Moysi, sed falso. Hæc urbs postea dicta est Bethlehem, id est domus panis, a fertilitate que ibi fuit, post famem que acceiderat tempore Elimelech, ut habetur in libro Ruth, inquit Lyranus. Similiter Ephrata hebraice significat fertilem, fructiferam, a radice *פרה* *para*, id est fructificavit; est enim hic locus fertilis.

Bethlehem vocata est a fertilitate.

Benjamin est Christus.

Sicut Rachel Benjaminum, ita B. Virgo peperit Christum in Bethlehem, quia Christus panis est et delicia hominum et angelorum. Christum, inquam, quasi suum *Benoni*, id est virum dolorem, peperit in summa vilitate et paupertate; quem proinde Pater cælestis suum fecit Benjaminum. Ita S. Hieronymus, qui ea de causa cum S. Paula in Bethlehem commigravit. Audi eum in *Epitaphio S. Paulæ*: « Jurabat, ait, Paula se in Bethlehem oculis fidei cernere infantem pannis involutum, vagientem in præsepio Dominum, Magos adorantes, stellam fulgentem desuper matrem virginem, nutricium sedulum, pastores nocte venientes, mixtisq; gaudio lacrymis loquebatur: Salve, Bethlehem domus panis, in qua natus est ille panis qui de caelo descendit. Salve, Ephrata, regio uberrima, cujus fertilitas Deus est. Ecce audivimus eam in Ephrata, invenimus eam in campis silvæ, hæc requies mea, quia Domini patria est: hic habitabo, quoniam Salvator elegit eam. »

Benjamin est Christus.

S. Paula vidit Christum in Bethlehem.

20. EREXITQUE JACOB TITULUM. — Brochardus tradit titulum hunc, sive monumentum Rachelis, fuisse pyramidem perelegantem, in cujus basi dispositi erant duodecim lapides prægrandes, juxta Cætherum duodecim filiorum Israel.

Benjamin est Christus.

Vide hic pervertutum ritum erigendi titulos et epitaphia, in memoriam defuncti, juxta sepulcra, inter que primum quod in Scriptura invenimus, est hoc Rachelis. Ita Simon Machabeus magnificum monumentum erexit super sepul-

Vers. 20.

crum patris et fratrum, I Machab. xii, 30. S. Hieronymus scribit se ad mausoleum Davidis regis precari solitum, epist. ad Marcellam: de quo et ait S. Petrus: « Et sepulcrum ejus apud nos est, » Actor. ii, 29. Audi Prudentium in passione Hippolyti:

Plurima literulis signata sepulera loquuntur
Martyris aut nomen, aut epigramma aliquid

Vers. 21.

21. TRANS TURREM GREGIS. — Putant Hebraei hunc locum esse Jerusalem et Sion, sive locum templi, ex eo quod Jerusalem a Michæa, cap. iv, vers. 8, vocetur turris gregis. Verum Michæa eam ita vocat per tropum, ænigmatice et parabolice: nam turris *Eder*, id est gregis, mille tantum passibus distat a Bethlehem; Jerusalem vero a Bethlehem distat sex millibus passuum. Turris ergo gregis est locus pascuus uberrimus, ubi proinde copia erat gregum, situs inter Hebron et Bethlehem, ubi et Jacob gregem suum pavit. Ita S. Hieronymus in *Epitaphio S. Paulæ*, Eucherius, Rupertus. Unde S. Hieronymus, Costatus, Adrichomius et alii putant, juxta hanc turrim apparuisse angelum pastoribus, vigilantibus super gregem suum, eisque nuntiasse ortum Christi. Hinc et S. Helena, mater Constantini Magni, apud hanc turrim insigne exstruxit templum, sub nomine SS. Angelorum.

UM tas. ris Eder, id est gregis?

He ancella nuntiarat pastoribus Christi ortum.

Vers. 22.

22. RUBEN DORMIVIT CUM BALA. — Hinc pater Jacob spoliavit Ruben sua primogenitura, eique moriens maledixit, Genes. xlix, 4. Balam autem deinceps Jacob deseruit, nec eam amplius attigit, utpote hoc incestu pollutum: sicuti David abstulit concubinis, quas Absalon incestarat, II Reg. xvi, 22. Sexta hæc fuit crux et afflictio Jacobi: quinta enim fuit mors Rachelis, vers. 19.

Vers. 26.

26. QUI NATI SUNT EI IN MESOPOTAMIA. — Scilicet undecim nati sunt in Haran, sed unus Benjamin excipitur: hic enim natus est in Chanaan, juxta Bethlehem. Ita S. Augustinus, Quest. CXVII. Minus ergo recte S. Cyrillus, Chrysostomus, Procopius ex hoc loco censent Benjamin conceptum esse in Haran, sed natum in Chanaan: nam natus est Benjamin decennio post exitum Jacobi ex Haran et habitationem in Chanaan. Recenset hinc Moses posteros Israelis, quasi semen electum, ut eos opponat posteris Esau, quasi rejectis, quos recenset cap. sequenti.

Vers. 27.

27. CIVITATEM ARBEE, — in Cariatharbe, sive Hebron, uti habitabat, ita pariter mortuus et sepultus est Isaac. Tropologicæ S. Ambrosius ad Irenæum, *De Inmolatione Egypti*: « Sequamur, ait, S. Jacobi vias, ut perveniamus ad eas passionem, ad eas congressiones, perveniamus ad patientiam (alludat ad matrem Jacob Rebecca, quod nomen ipse interpretatur patientiam) matrem fidelium, et ad patrem Isaac, id est jucunditatis capacem, lætitia redundantem: ubi enim patientia, ibi lætitia, » q. d. Sicut conjunguntur Rebecca et Isaac, sic copulantur patientia

et lætitia, ut lætitia quasi fidus maritus patientiam, quasi uxorem, nunquam deserat.

Vers. 28. **CHRONOLOGIA VI-
TA JACOBI
ET ISAACI.**

28. **COMPLETI SUNT DIES ISAAC CENTUM OCTOGINTA ANNORUM.** — Nota seriem chronologie Jacobi et Isaaci: Jacob fugiens Esau iuit in Mesopotamiam, anno ætatis sue 77. Hæsit ibi 20 annis; inde rediit in Chanaan anno ætatis 97. Ibi peregrinatus est per decem annos: idque seorsum a patre Isaaco, quia ulterque erat dives, habebatque copiam gregum, quibus unius ejusdemque loci pascua non sufficissent; intervisit tamen Jacob subinde patrem, tum per se, tum per famulos, nuntios et litteras. Post 10 annos, puta anno ætatis Jacobi 107, quo anno mortua est Rachel, et natus Benjamin, venit Jacob in Hebron, ad Isaac patrem suum jam senio deficientem, stabiliter cum eo mansurus: mansit cum patre 13 annos, post quos moritur Isaac annum agens 180, qui fuit Jacobi 120, Josephi 26.

**Edom
anno quo
mortua
est Ra-
chel,
veniens
est Jo-
seph.**

Rursum eodem anno quo mortua est Rachel, et natus Benjamin, qui fuit Jacobi 107, Joseph annum agens 16 a fratribus venditus, abductus est in Egyptum. Moriente ergo Isaaco, anno ætatis sue 180, Joseph in Ægypto agebat annum servitutis 13, ætatis 29, qui fuit annus a diluvio 527, a creatione mundi 2228. Est ergo hic hystorologia: nam præponitur hic mors Isaaci, quæ ordine temporis ponenda fuisset post venditio-

nem Josephi, sub finem cap. xl. *Genes.* Ita Abulensis, Pererius et alii.

Tertio, supervixit Jacob Isaaco patri 27 annis mortuus est enim Isaac, cum Jacob ageret annum vite 120. Jacob autem mortuus est anno vite 147.

Obiter observa hic annos climactericos vite Jacobi, scilicet 77 exilii in Haran, 84 nuptiarum cum Rachele et Lia, 91 nati Josephi, et 147 mortis. Omnes enim hi anni sunt septenarii, sive septimi, quos medici perhibent magnam homini mutationem afferre, uti Jacobo hic attulerunt.

29. CONSUMPTUSQUE ÆTATE, — deficienti calore naturali, et exarescente humido radicali, quod calorem naturalem pascit et conservat, sicut flamma lucernæ pascitur oleo.

APPPOSITUS EST POPULO SCO, — patribus in limbo. Vide dicta cap. xxv, vers. 8. Vixit Isaac 180 annis, nos vivimus 60 aut 70. Vitam brevem esse queruntur homines, quia omnes alii, pauci sibi vivunt: causa est, quia tanquam semper victuri vivunt. Cogitent saltem illud Senecæ: Tempus vite vel est, vel fuit, vel erit; quod agimus, breve est; quod acturi sumus, dubium; quod egimus, certum. Quidni ergo ab hoc exiguo et caduco temporis transitu, in illa nos toto damus animo, quæ immensa, quæ æterna sunt; quis animinum tum post vitam locus, quæ sors exspectet, ubi post mortem te natura, imo Deus componat?

**Jacob ven-
peravit
Isaac
27. an-
nis.
Anni cli-
macteri-
ci Jacobi**

Vers. 29.

CAPUT TRIGESIMUM SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Describuntur hoc capite posterî, et vers. 15, duces, et vers. 31, reges prognati ex Esau: tum quia ipse fuit filius Isaaci, et nepos Abraham; tum ut ostendatur benedictio Isaaci, illa data cap. xxvii, vers. 39, reipsa esse adimpleta; tum quia Idumæos cum Judæis in unam gentem coalituros, Deus ab illis pro fratribus haberi voluit, Deut. xxiii, 7.

1. Hæ sunt autem generationes Esau, ipse est Edom. 2. Esau accepit uxores de filiabus Chanaan: Ada, filiam Elon Hethæi, et Oolibama, filiam Anæ filiæ Sebeon Hevæi; 3. Basemath quoque filiam Ismael, sororem Nabaioth. 4. peperit autem Ada Eliphaz: Basemath genuit Rahuel; 5. Oolibama genuit Jehus et Ihelon et Core: hi filii Esau, qui nati sunt ei in terra Chanaan. 6. Tulit autem Esau uxores suas et filios et filias, et omnem animam domus suæ, et substantiam, et pecora, et cuncta quæ habere poterat in terra Chanaan: et abiit in alteram regionem, recessitque a fratre suo Jacob. 7. Divites enim erant valde, et simul habitare non poterat: nec sustinebat eos terra peregrinationis eorum præ multitudine gregum. 8. Habitavitque Esau in monte Seir, ipse est Edom. 9. Hæ autem sunt generationes Esau, patris Edom in monte Seir, 10. et hæc nomina filiorum ejus: Eliphaz filius Ada uxoris Esau: Rahuel quoque filius Basemath uxoris ejus. 11. Fueruntque Eliphaz filii: Theman, Omar, Sepho, et Gatham et Cenez. 12. Erat autem Thamma, concubina Eliphaz filii Esau: quæ peperit ei Amalech: hi sunt filii Ada uxoris Esau. 13. Filii autem Rahuel: Nabath et Zara, Samma et Meza: hi filii Basemath uxoris Esau. 14. Isti quoque erant filii Oolibama, filiæ Anæ filiæ Sebeon, uxoris Esau, quos genuit ei: Jehus et Ihelon

et Core. 15. Hi duces filiorum Esau: Filii Eliphaz primogeniti Esau: dux Theman, dux Omar, dux Sepho, dux Cenez, 16. dux Core, dux Gatham, dux Amalech. Hi filii Eliphaz in terra Edom, et hi filii Ada. 17. Hi quoque filii Rahuel, filii Esau: dux Nabath, dux Zara, dux Samma, dux Meza: hi autem duces Rahuel in terra Edom: isti filii Basemath uxoris Esau. 18. Hi autem filii Oolibama uxoris Esau: dux Jehus, dux Ihelon, dux Core. Hi duces Oolibama, filiæ Anæ uxoris Esau. 19. Isti sunt filii Esau, et hi duces eorum: ipse est Edom. 20. Isti sunt filii Seir Horraei, habitatores terræ: Lotan, et Sobal, et Sebeon, et Ana, 21. et Dison, et Eser, et Disan: hi duces Horraei, filii Seir, in terra Edom. 22. Facti sunt autem filii Lotan: Hori et Heman; erat autem soror Lotan, Thamma. 23. Et isti filii Sobal: Aluan et Manahat et Ebal, et Sepho et Onan. 24. Et hi filii Sebeon: Aia et Ana; iste est Ana qui invenit aquas calidas in solitudine, cum pasceret asinos Sebeon patris sui, 25. habuitque filium Dison, et filiam Oolibama. 26. Et isti filii Dison: Hamdan, et Eshan, et Jethram, et Charan. 27. Hi quoque filii Eser: Balaan, et Zavan, et Acan. 28. Habuit autem filios Disan: Hus et Aram. 29. Hi duces Horraeorum: dux Lotan, dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana, 30. dux Dison, dux Eser, dux Disan: isti duces Horraeorum qui imperaverunt in terra Seir. 31. Reges autem qui regnaverunt in terra Edom, antequam haberent regem filii Israel, fuerunt hi: 32. Bela filius Beor, nomenque urbis ejus Denaba. 33. Mortuus est autem Bela, et regnavit pro eo Jobab filius Zareæ de Bosra. 34. Cumque mortuus esset Jobab, regnavit pro eo Husam de terra Themanorum. 35. Hoc quoque mortuo, regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in regione Moab: et nomen urbis ejus Avith. 36. Cumque mortuus esset Adad, regnavit pro eo Semla de Masreca. 37. Hoc quoque mortuo, regnavit pro eo Saul de fluvio Rohoboth. 38. Cumque et hic obiisset, successit in regnum Balanan filius Achobor. 39. Isto quoque mortuo, regnavit pro eo Adar, nomenque urbis ejus Phan: et appellabatur uxor ejus Meetabel, filia Matred filiæ Mezaab. 40. Hæc ergo nomina ducum Esau in cognationibus, et locis, et vocabulis suis: dux Thamma, dux Alva, dux Jetheth, 41. dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon, 42. dux Cenez, dux Theman, dux Mabsar, 43. dux Magdiel, dux Hiram: hi duces Edom habitantes in terra imperii sui, ipse est Esau pater Idumæorum.

Vers. 2. 2. **ADA, FILIAM ELON HETHÆI.** — Nota viros et feminas olim fuisse polyonymos, ut dixi cap. xix. Sic ergo quæ hic vocatur Ada, filia Elon Hethæi, *Genes.* xxvi, 34; vocatur Judith, filia Beer; et quæ hic vocatur Oolibama, filia Anæ, ibi vocatur Basemath, filia Elon; rursum, quæ hic vocatur Basemath, capite xxviii, vers. 9, vocatur Mahelath.

Vers. 6. 6. **ET CUNCTA QUÆ HABERE POTERAT,** — cunctam possessionem, quam acquisierat in terra Chanaan: ita Hebræa.

ABIIT IN ALTERAM REGIONEM, — in Idumæam; eo jam ante abierat Esau ob offensam parentum, ut patet cap. xxiii, vers. 3; sed mortuo patre, cum tota familia rediit ad patris funus in Hebron, quasi ibidem mansurus. Verum, cum gregibus abundaret, nec pascua utriusque, puta sibi et fratri, sufficerent, ultro cessit fratri Chanaanem, ipseque rediit in suam Idumæam. Ita S. Augustinus, *Quest. CXIX.* Factum est hoc nutu Dei, qui Chanaanem promiserat Jacobo.

Vers. 9. 9. **HE AUTEM SUNT GENERATIONES ES AU, PATRIS EDOM,** — patris Idumæorum, patet vers. 43. In-

sulse et imperitissime Aben Esra, et Rabbin, Edom putant esse Romam, et Pontificem Romanum vocant monachum Idumæum; longe probabilius dicerent Idumæos esse Judæos, utpote sibi invicem tam moribus, quam situ et nomine vicinissimos: unde Plinius Idumæos vocat Judæos.

IN MONTE SEIR, — in Idumæa habitantis, vel potius quasi dicat: hi sunt filii, id est nepotes, Esau, quos ejus filii nati in Chanaan, generaverunt in Seir, id est in Idumæa. Deinceps enim Moses narrat nepotes Esau, illi natos ex suis filiis, jam habitantibus in Idumæa.

12. AMALECH. — Fuit ergo Amalech nepos Esau, ex Eliphaz: ab hoc orti sunt et dicti Amalecites.

13. HI DUCES FILIORUM ES AU. — Hæcque recensuit Moses simpliciter filios et posteros Esau; nunc recenset duces ex Esau prognatos: unde non mirum, si iidem iterato nominentur: prius enim nominati fuerunt simpliciter ut filii, hic vero nominantur ut duces.

Nota: Hic recensentur duces, vers. vero 31 reges, rursum vers. 40 duces prognati ex Esau; quia Idumæi primo amplexi sunt aristocratiam, in

Vers. 12.

Vers. 13.

**Aristo-
cratia et
monar-**

his Idumaeorum

qua duces singuli suae tribui et dynastiae praesidebant, et regabant, non ex sua, sed ex optima sententia, uti facit Dux Venetorum: deinde amphaxi sunt monarchiam, in qua regali iure toti Idumaeae praerant reges; tertio iterum amplexi sunt aristocratiam, redieruntque ad suos duces. Porro tam duces, quam reges habuerunt electivos; unde regni successores ponuntur, non defunctorum filii, sed alii, ut annotavit Abulensis.

20. ISTE SUNT FILII (id est incolae) Seir Horei, — g. d. Iste sunt incolae montis, qui postea ab Esau dictus est Seir; incolae, inquam, genere et gente Horrei, qui montem huic incoluerunt ante Esau, quosque Esauite expulerunt, Deuter. II, 12. Qui ergo in sequentibus nominantur, puta Lotan, Sobal, Sebeon, etc., Horrei fuerunt, non Esauite. Meminit Moses Horreorum, tum quia illi primi incolae fuerunt Idumaeae, tum quia ex eis uxores duxerunt Esauite. Nam Thamma, concubina Eliphaz, filii Esau, fuit soror Lotan Horrei, ut dicitur vers. 22. Ita S. Hieronymus.

24. ISTE EST ANA, QUI INVENIT AQUAS CALIDAS, DEM PASCERET ASINAS. — Pro aquas calidas, hebraice est ימים ימים, quod Chaldaeus vertit, gigantes. Secundo, Aquila, Symmachus et Septuaginta retinent Hebreum nomen, vertuntque eamim; tertio, « nonnulli, inquit S. Hieronymus in Questionibus, arbitrantur, onagros ab Ana admissos esse ad asinas; et ipsum ejusmodi reperisse concubium, ut velocissimi ab Ana admitterentur, qui vocantur jamim. Plerique putant, quod equarum greges ab asinis ipse fecerit primus ascendi, ut mulorum inde nova contra naturam animalia nascerentur. » Et hoc passim sequuntur Rabbini, Vatablus et alii, qui jamim mulos vertunt, illudque avide arripit Calvinus et Novantes, ut Vulgatae editionem crimentur et carpant. Unde acute, sed infideliter Robertus Stephanus in Vulgatae editione, pro aquas calidas impressit equas calidas, et ad marginem addit, id est mulos, quos scilicet genuerint equae calidae cum asinis commixtae. Addunt aliqui, quod, sicut תרומים eamim, id est gemelli, seu gemini, ita et jamim derivetur a verbo ימים tamam, id est consummare, perficere, quasi jamim dicantur muli, quia consummati et perfecti ex gemina, sive dupli animalium specie, puta ex equa et asino prognati.

Hebraei vertunt mulos.

Inter vertit aquas calidas. Resp. Prima. Secunda.

Verum noster Interpres optime jamim vertit, « aquas calidas, » primo, quia in lingua Punica (que affinis est linguae Hebraeae), teste S. Hieronymo, jamim significat aquas calidas; secundo, quia Noster non jamim, sed aliis punctis jamim legit, unde et S. Hieronymus legit jamim; jamim autem hebraice significat aquarum copiam, inde mare, itaque vertunt hic et legunt Eusebius, Diodorus, Theodoretus, Procopius. Tertio, in Hebraeo est ימים חממים, pro quo legendum ימים חמים: n enim in vicinum detortum et depravatam videtur; nam Septua-

ginta retinentes nomen Hebraeum, vertunt, eamim; solent autem ipsi Hebraeum chet reddere per epsilon, unde pro pesach vertunt phase, pro Corach Core, pro Tharach Thare. Jam chat jamim, compositum videtur ex חם cham, id est calidus, ימים et jamim, id est aquae; proprie, quo chaitamim significat aquas calidas, quod nota: nam a nullo, quod sciam, hoc animadvertum est.

Invenit ergo Ana in deserto thermas, quales sunt thermas Aquenses, quae calidae sunt et medicinales, quia per sulphur venasque sulphureas labuntur et transeunt, itaque. aulis morbis, praesertim ortis ex pituita, medentur. Quare balnearum inventor fuit Ana. Ita Torriellus.

Tropologice B. Petrus Damianus lib. II, ep. 42 ad Desiderium Abbatem Cardinalem: « Quid est, inquit, per figuram, Ana in solitudine patris sui asinos pascere, nisi spiritalium quempiam virum cui Deus pater est, simplices fratres sub disciplinae remotionis studio custodire? Et quid est aquas calidas invenire, nisi in compunctionis laerymarum, quae de fervore Sancti Spiritus eliciuntur, erumpere? Onam siquidem dolor, vel tristitia eorum, sive etiam missatio, vel murmuratio interpretatur. Quisquis enim vere compunctionis dolore tristatur, quasi sub quadam querula mutatione adversum pravitatem vite suae murmurare compellitur. Sebeon autem interpretatur stans in aequitate, quod Deo congruere nemo prorsus ignorat. Ipse quippe in aequitate principaliter stat, quia justitiae rectitudine, nulla necessitate coactus exorbitat. Onam igitur, dum patris sui Sebeon asinos in solitudine pascit, aquas calidas reperit; quia quisquis se per vite rectitudinem Deo filium exhibet, ac de peccatis suis medullitus dolet, dum se reddit in pervigili fragrantia cura sollicitum, divino munere percipit gratiam lacrymarum. »

31. ANTEQUAM HABERENT REGEM FILII ISRAEL. — Vers. 31.

Haec verba videntur addita post Moses ab eo qui Moses diaria digessit; tempore enim Moses nulla erat mentio regis in Israel. Vide dicta in proemio Geneseos (1).

(1) « Gemina hic oritur difficultas. Una est, quomodo, si Moses hujus pericope auctor sit, scribere si poterit: Antequam imperaret rex Israelitis. Quippe quae verba avi posterioris auctori magis, quam Mosi, convenire videntur. Altera, quomodo Moses sua erata in texenda historia Idumaeica primo integrum 14 phylarchorum Idumaeorum consecutionem, deinde 6 regum sibi invicem succedentium ordinem, tum vero rursus (vers. 40-3) 11 phylarchorum, qui rebus Idumaeorum post reges praesueverunt, concatenatam scribere poterit seriem? Vix enim fieri potuisse credibile est, ut ab Esau excessu usque ad id tempus, quo Moses scripsit, quod inter et illam non multo plusquam duorum saeculorum intervallum fuerit, Idumaea tot duces, post duces vero reges, iterumque post reges duces habuerit. Respondet Michaelis in Dissert. de Antiquiss. Idumaeorum historia. primum, verba illa antequam imperaret rex Israelitis, nihil ob stare, quominus a Mose sint scripta, quum non ipse solum, verum etiam Israelitis omnes, qui promissa divina Abra-

Ver. 22. Jobab est S. Job proproes Esau.

S. Job fuit rex secundus in Idumaea. Nomen est S. Job cum Jacob descendit in Aegyptum.

Ver. 24. Job 210 ab- nos.

33. JOBAB. — Hic est S. Job speculum patientiae; haec enim Hebraei et S. Hieronymus velint S. Job natum esse ex Hus, filio Nachor, fratris Abrahae: tamen verius est S. Job prognatum esse ex Esau, ejusque fuisse pronopotem. Esau enim genuit Rahuel, Rahuel genuit Zaram, Zaram genuit Jobab, sive Job; unde ejus amicus fuit Eliphaz Themanites, primogenitus Esau. Est haec sententia Septuaginta Interpretum in fine libri Job; est et Origenis, Philonis, S. Athanasii, Chrysostomi, Augustini, Theodreti, Gregorii, Hippolyti, Irenaei, Eusebii, Tostati, Pererii et Pineda in c. p. t. Job vers. 1, numer. 31. Hinc patet S. Job regem fuisse in Idumaea, eumque ordine secundum.

Patet secundo S. Job natum esse sub id tempus, quo Jacob descendit ad Joseph in Aegyptum. Fuit enim Job generus ab Esau; Esau autem duxit uxorem, et cepit liberare anno 40. Jacob autem descendit in Aegyptum anno 130, quando tertia erat generatio, qua natus est Job.

Hinc tertio, sequitur S. Job vixisse usque ad tempora Moses: vixit enim S. Job, ut minimum ducentos annos et decem, uti ostendit Pineda in Job xlv, vers. 16, num 3. Vixit ergo cum Mose ut

hamo, Isaac atque Jacobo facta, fando acceperunt, persuasissimum habuisse credibile sit, fore ut Israelitis aliquando reges sint imperaturi, vid. cap. xvii, 5; xxvi, 3; xxxv, 11. Qua persuasione motum et legem regum, Deut. cap. xvii, 14-20, Moses Israelitis dedisse, et Deut. cap. xxvii, 36, deportationem regni futuri praesumisse. Praeterea quum verba ימים ימים, etc., et de futuro et de presenti tempore recte capi possint hoc sensu: Primum regnaturus est, seu antequam regnat rex Israelitis (conf. Luc. xxi, 15; Joan. xii, 19; Act. xxiii, 45) nihil habere haec verba, quod Moyses ab eorum scripture excludat. Alterum quod attinet, quo minus haec verba a Mose consignata posse judicant, quod series ducentum regumque Idumaeorum hic descripta, multo sit amplior, quam quod intra angustum 238 annorum spatium tot duces et reges, atque post eos iterum duces, sibi invicem succedere poterint, Michaelis respondet primum, sine ratione idonea sumi, apud gentem Idumaeorum tres mutati regiminis formas esse invicem excessisse, atque duces illos, tam qui reges Idumaeos antecesserunt, quam qui sequuti sunt illos, eo ordine, quo enumerantur a Mose, alios alius successisse. Nam ימים ימים non tam principes, quam tribuum capita, sive phylarchos fuisse, non solos sumendos, sed cum suis tribubus, quibus praefuerant, nec vero successivos, sed simultaneos. Eos vero una cum regibus Idumaeorum eodem tempore Moses acite existisse, patet e locis Num. xx, 14, et Exod. xv, 45, invicem collatis. Priori enim dicitur, misisse Moyses a Caldeis nuntios ad regem Idumaeorum, hoc vero, consternatum iri duces Idumaeorum, nempe cum suis tribubus, quibus illi phylarchi praerant. Praeterea ad recte formandum de hoc regum Idumaeorum catalogo iudicium, haud primum juvabit observare, illos non sibi invicem per ordinem successiones filiorum in patrum locum, ut fere apud Judaeos et Israelitas, sed vel electione, vel vi, ut quisque occupare et invadere regnum poterit. Nullus enim inter octo, qui hic recensentur, reges deprehendit, qui filium habuerit in regno successorem, sed omnes ac singuli, ut natali solo, sic familia erant diversi. Neque peregrinos a consequendo in gentem suam imperio Idumaeos exclusisse, colligitur ex urbi-

minimum annos 75; nam a descensu Jacobi in Aegyptum, qui configit anno Jacobi 130, sub quod tempus natus est S. Job, usque ad exitum Moses et Hebraeorum ex Aegypto, fluxerunt anni 218. Moses autem tunc erat 80 annorum: ergo, si demus natum esse Job anno Jacobi 130 atque vixisse 210 annos, consequenter dicere debemus eum cum Mose vixisse annis 75, et 5 annis ante egressum Moses et Hebraeorum ex Aegypto esse defunctum.

37. SAUL DE FLUVIO ROBOOTH. — Hoc est, ut I Paralip. cap. i, vers. 48, dicitur: « Saul de Roboath, quae juxta annem sita est. » Unde patet Roboath esse urbem (1), sitam juxta annem. Per annem hunc nonnulli Euphratem fluvium in Scriptura celeberrim, per antonomasiam intelligunt. Unde Chaldaeus vertit, Saul de Roboath, quae est supra Euphratem (2).

40. HEC ERGO SUNT NOMINA DUCUM ESAU IN COGNATIONIBUS, ET LOCIS, ET VOCABILIS SUI, — g. d. Hec sunt nomina filiorum Esau, qui fuerunt duces et capita cognationum et tribuum habitantium in Idumaea, per loca et regiones sibi attributas, quas singuli a suo nomine vocarunt et indigarunt. Ita Vatablus (3).

bus ac regionibus in tabula illorum regum commemoratis; et enim non regias eas, sed natales ac patrias fuisse, eo est certius, quo incredibilis est, octo regibus sibi invicem continuo succedentes omnes ac singulos voluisse novae regni sedes eligere... Unde autem, quod regnum Idumaeorum hic descriptum et alienigenas (reges) admisit, et tale fuit, in quo reges electione creabantur, non hereditario jure sibi invicem succedebant: porro sequitur, oportere id fuisse primum illud et ad Moysen usque tempora deductum, non vero recentius illud Davidi et Salomoni coarctum, utpote quod hereditarium certique Idumaeorum familiae adscriptum fuit. Cf. I Reg. xi, 14; II Reg. xii, 27. Simul facilius hinc evadit conciliatio tot regum Idumaeorum cum illo temporis spatio, quod ab Esau excessu ad mortem usque Moses effluxit: nam intra duorum saeculorum spatium potuisse octo reges imperium tenere, nemini incredibile videbitur. Ad probandum hujus de Idumaeorum regibus pericope, Michaelis denique et illud facere ait, quod, uti antea est observatum, tum cum Moses scripsit, Edomitis fuerunt et reges et duces. Hinc vero ita colligitur: si ille hujus cap. partes, quae de Idumaeorum ducebus agunt, Moysen ipsam auctorem agnoscat, ergo et haec ejusdem cap. partes, quae de Idumaeorum agili regibus; atque partes illae de Idumaeorum ducebus Moysen ipsam auctorem habent, nemine id impugnan, saltem cum effectu: ergo et haec de regibus illorum, Contraria assertio involvet absurdum aliquod, sanctissimo Scriptori impingendum, quasi Idumaeorum duces quidem atque polyarchos describere optare pretium dixerit, reges vero, qui majores momenti erant, quique jam tum existebant, omisisset. A Haec apposite Rosenmull. ad h. l.

(1) Vicus erat tempore Abulfole, sed turres antiquas aliisque monumenta servans, nocturnumque hospitium praebens ex Syria in Iracem eunibus. Arabes hanc urbem Bahabab vocant.

(2) Vers. 39. Alii cum Aben Esra vertunt, Meclabet, filia Matredi patris, et filia Meaabae matris.

(3) Quod hoc versu, et duobus proxime sequentibus, iterum phylarchi Idumaeorum recensentur, alii alias afferunt rationes. Vid. Rosenmull. ad h. l.

S. Job vixit annos 75.